

Els pronoms adverbials

ALBERT JANÉ

En la sintaxi de la llengua catalana tenen una gran importància dos pronoms febles, *en* i *hi*, dits adverbials a causa de les seves funcions originals, avui molt més extenses. La inexistència d'unes formes anàlogues en el castellà actual, el qual, per tant, per a expressar les mateixes funcions, recorre a altres elements gramaticals, fa que les frases en què intervenen aquests dos pronoms tinguin una fesomia molt característica, pròpia i diferenciada. Malauradament, en l'actualitat, especialment en el llenguatge oral, hi ha una tendència a prescindir d'aquests pronoms, cosa que es resol en una fraseologia catalana calcada de la del castellà. D'altra banda, segurament com a reacció contra aquesta tendència, en la llengua culta es percep, algunes vegades, un ús abusiu d'aquests dos pronoms.

Formes i principals usos del pronom EN

El pronom *en* revesteix també, segons la seva col·locació, les formes '*n*, *n*' i *ne*. Exemples:

- No en tinc tantes com tu.
- No se'n recorda ningú.
- Agafa'n tantes com vulguis.
- No n'has de fer res.
- Colliu-ne unes quantes.
- No vam poder-ne treure l'aigua clara.

Les seves funcions principals són les següents:

a) Substitueix un substantiu en sentit partitiu en el complement directe i en el subjecte complementari.
Exemples:

- Ja tinc tres rellotges i no en necessito cap més.
- Em demanen conyac però no en tinc.
- Mocadors? Quants en voleu?

- Van sortir a caçar conills però no en van caçar cap.
- Si voleu préssecs agafeu-ne tants com vulgueu.
- Em van regalar quatre llibres però només n'he llegit dos.
- Hi havia tot un cistell de pomes però ja només en queden tres.
- Avui han vingut tres forasters i demà en vindran cinc més.
- Aquesta ermita cau a trossos: l'altre dia en va caure un altre tros.

Anàlogament, sigui quina sigui l'anàlisi que es faci del sintagma que acompanya el verb *haver-hi*, aquest sintagma es representa, partitivament, pel pronom *en*. Exemples:

- Abans només hi havia una cadira i ara ja n'hi ha sis.
- ¿Cervesa, voleu? No n'hi ha.
- Ja n'hi ha prou, d'aquesta comèdia!

b) Substitueix un substantiu que fa de complement del nom del complement directe i del subjecte complementari i, quan va després del verb, del subjecte de *ésser*. Exemples:

- Tinc una idea del cas però no en conec els detalls.
- Abreugen els mots suprimint-ne la terminació.
- El segell que porta cada producte n'indica la qualitat.
- Posen aigua al vi per disminuir-ne el grau.
- És un animal molt perseguit per tal d'obtenir-ne la pell.
- Si ja heu rebut l'ordre no en retardeu l'execució.
- Ja han muntat la màquina encara que no n'han rebut els accessoris.
- Se'n va anar i només en queda el record.
- És un llibre interessant però només n'ha aparegut el primer volum.

- Ens va parlar de la revista i de quan n'era director.

En alguns casos, el complement del nom pot ser un infinitiu. Exemples:

- No llegeix perquè no en té ganes.
- Volen escriure una carta al president però jo no en veig la necessitat.

Es considera inacceptable de recórrer, en aquests casos, a *el mateix*, *la mateixa*, *els mateixos*, *les mateixes*:

- *Tinc una idea del cas però no conec els detalls del mateix.
- *Ja han muntat la màquina encara que no han rebut els accessoris de la mateixa.

No és admissible, tampoc, de recórrer al pronom *en* per a la representació anafòrica del complement de nom d'un complement verbal regit per una preposició:

- *Es va introduir a la cort del tsar i se'n convertí en un dels homes més influents.
- *Es un acte molt interessant i n'hem de contribuir a les despeses.
- *Van prendre aquella decisió sense adonar-se'n de les conseqüències.

En aquests casos cal recórrer al terme possessiu o a un altre terme determinatiu:

- Es va introduir a la cort del tsar i es convertí en un dels seus homes més influents.
- És un acte molt interessant i hem de contribuir a les seves despeses.
- Van prendre aquella decisió sense adonar-se de les conseqüències que comportava.

c) Representa complements circumstancials de procedència, generalment introduïts per la preposició *de*. Exemples:

- Quan tu hi vas ell ja en torna.
- Era una situació perillosa i se'n va allunyar aviat.
- Hi entraran molt cofois però en sortiran amb la cua entre cames.
- D'aquella terra no en pot venir res de bo.
- Va parlar del carbó i dels productes que en deriven.

d) Representa complements d'objecte introduïts per la preposició *de*. Exemples:

- És un tema molt delicat i no en vol parlar ningú.
- Van caure quatre gotes però no ens en vam adonar.
- És un autèntic abús i se'n queixa tothom.
- Sé com es diu però ara no me'n recordo.
- Si feu aquest disbarat, tard o d'hora us en penedireu.

L'habitualitat d'usar el pronom *en* com a complement de verbs com *recordar-se*, *burlar-se*, *riure's* i *penedir-se* ha acabat per fer considerar el pronom com un prefix verbal, amb escriptura aglutinada, i desproveït de la seva funció original, però aquestes formes verbals, **enrecordar-se*, **emburlar-se*, **enriure's* i **empenedir-se* no es consideren admissibles i han de ser evitades, especialment en el llenguatge escrit. Un cas diferent és el de l'aglutinació del pronom *en* als verbs *portar* i *dur*, que ha originat els nous verbs *emportar-se* i *endur-se*, certament ben legítims, i de valor diferent.

En el cas dels verbs amb un complement d'objecte introduït per la preposició *de*, el pronom *en* pot representar la totalitat del complement, però no únicament el seu determinatiu o un element partitiu. Així, al costat de *No se'n van adonar*, tenim *No es van adonar de cap* en lloc de **No se'n van adonar de cap*.

e) Representa el complement d'un verb factitiu. Exemple:

- Esperava que el nomenessin president de l'Ateneu, però no l'en van nomenar.

f) Substitueix el complement d'un adjectiu. Exemples:

- Em diuen que cobraré però no n'estic gaire segur.
- De malagraïts, l'infern n'és ple.

g) Figura com a element lexicalitzat d'alguns verbs, cas en què, per tant, ja no és el representant de cap complement. Exemples:

- Se'n van anar corrents.
- Se'n van tornar aviat.
- Me n'he sortit bastant bé.

Principals usos del pronom HI

a) Designa el lloc on és, cap on va o per on passa (algú o alguna cosa). Exemples:

- Volia anar a l'Ateneu però no hi vaig poder anar: hi aniré demà.
- Ens reuníem sempre en un bar de la plaça: algun cop hi venia l'alcalde i tot.
- Era un arbre molt dret però aquell vailet s'hi va enfilat com si res.
- Si ens afanyem, a les deu ja hi serem.
- Ahir jo era a Vic: hi vaig estar sis hores.
- Era tan ple que no hi cabia ningú més.
- Havia d'anar al jutjat però ja m'hi arribaré demà.
- És una casa deshabitada: no hi viu ningú.
- Viu a Sant Cugat però no hi treballa.
- Si els nens volen sortir al balcó, que hi surtin.
- És un lloc molt fred però hi neva molt poc.
- Era un lloc tan fosc que feia por d'entrar-hi.
- Van arribar en una terra desconeguda i s'hi van establir.
- Vaig abandonar el local jurant que no hi posaria mai més els peus.
- A les vuit la sala era plena de gom a gom però a les nou ja no hi quedava ningú.
- El vi era massa fort i hi van afegir aigua.
- Volíem pujar fins al cim però no hi vam poder arribar.

- És un llibre molt interessant: hi surts tu i tot.
- Obre aquell calaix i desa-hi les eines.
- No van arribar fins al final però s'hi van acostar.
- Abans passava pel carrer de dalt però ara no hi passo mai.
- Si voleu mirar per la finestra ja hi podeu mirar.

b) Representa els complements del verb introduïts per les preposicions *a*, *en* i *amb*. Exemples:

- Els ho vam demanar però no hi van accedir.
- És una bona obra i cal contribuir-hi.
- És una situació molt estranya i no m'hi acabo d'acostumar.
- El reglament és molt sever però ens hi hem d'atenir.
- Li hauria de telefonar però no hi penso mai.
- Van exposar el cas i les circumstàncies que hi concorren.
- Els agrada molt parlar de bruixes però no hi creuen pas.
- No la veig mai però hi penso sovint.
- Com que no conec el cas, no hi vull intervenir.
- Semblava un bon negoci però no hi va voler exposar ni cinc.
- Va conèixer una empordanesa molt maca i s'hi va casar.
- La seva ajuda és molt insegura: no hi podem comptar.
- Encara que tingui mania al secretari no s'hi barallarà.

c) En alguns casos, però no sistemàticament, representa complements verbals introduïts per la preposició *per*. Exemples:

- No s'hi encaparrí, per les seves manies!
- Sempre s'hi interessa, per la seva salut!
- Diu que ell treballa pel país: també hi treballem nosaltres.

d) Substitueix complements circumstancials de natura diversa, especialment de manera, de companyia i d'instrument. Exemples:

SINTAXI

- Abans sempre anava amb corbata però ara no hi va mai.
- Si volen treballar malament, que hi treballin.
- Hi parla perquè vol, a cau d'orella.
- No cal que hi caminin, a les palpentes, que hi ha prou claror.
- Presumeix d'haver anat amb la Núria a Sitges; jo hi vaig anar a París.
- Avui ha dinat amb el director, demà hi dinaré jo.
- Ja no hi treballo, amb l'Agustí.
- Amb aquesta gent, val més no col·laborar-hi.
- Hi imprimeixen la revista, amb aquesta màquina.
- Ara hi treballa tothom, amb ordinador.

Cal fer observar que les locucions i frases adverbials, especialment de manera, també es redueixen al pronom *hi* encara que comencin per la preposició *de*. Exemples:

- Si volen obrir les portes de bat a bat que les hi obrin.
- Quan volen anar de pressa, bé hi van.

- Abans sempre anava de bracet amb la dona, però ara no hi va mai.
- e) Representa termes predicatius, especialment amb verbs altres que *ser, estar* i *semblar*. Exemples:
- Duia un barret negre: també hi duia la corbata.
 - Si vol portar la camisa descordada, que la hi porti.
 - Nosaltres hem deixat el menjador net i endreçat i ells hi han deixat la cuina.
 - Diuen que té el geni molt fort però l'hi té més del que es pensen.

f) En un cert nombre de casos el pronom *hi* s'ha lexicalitzat i, havent-se integrat en la significació del verb, ha deixat de ser el representant d'un complement verbal. Els casos principals són el que ha originat el conjunt *haver-hi* i el dels verbs de percepció, com *veure-hi* (o *veure-s'hi*), *sentir-hi*, *clissar-hi*, *tocar-hi*, etc.

Exemples:

- En aquella casa hi havia molta gent.

- En aquest món hi ha d'haver de tot.
- Dins del calaix no hi havia res.
- Amb aquestes ulleres hi veig molt bé.
- Sense llum no t'hi veuràs.
- No hi sento tant com abans.
- Hi clisso més que tu.
- És molt vell i ja no hi toca gaire.

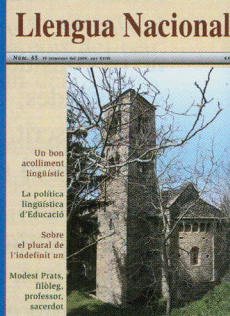
En la fraseologia popular trobem molts exemples en què el pronom *hi* ha sofert un grau variable de lexicalització:

- N'hi ha per a llogar-hi cadires.
- Hi posaria la mà al foc.
- Què t'hi vols jugar?
- Abans de prendre una decisió val més que hi dormiu.
- Ara hi corro! Ja hi som!
- Correu-hi tots. Déu n'hi do.
- Déu hi faci més que nosaltres.
- Què hi farem! No s'hi val.
- No t'hi cansis. No hi caic.
- Per a sucra-hi pa. Ballar-hi faldilles.
- Ja hi firmaria.
- Ni pensar-hi.
- Tornem-hi que no ha estat res.
- Posa-t'hi fulles. ♦

Llengua Nacional

La revista defensora de la nostra llengua

La revista LLENGUA NACIONAL explica i defensa els valors de la nostra llengua; també impulsa el seu bon coneixement, domini i ús. Subscriviu-vos a LLENGUA NACIONAL. Assegureu-vos ara la llengua, perquè ningú no ho farà per vosaltres!

DADENES PERSONALS:

Nom _____ Cognoms _____
Adreça _____
Codi postal _____ Població _____
Telèfon _____ Adreça electrònica _____

FORMES DE PAGAMENT:

■ Ingress directe: 2013 0088 69 0200522492 (Caixa de Catalunya)

■ Banc: Entitat | _ | _ | _ | _ | _ | _ | Oficinal | _ | _ | _ | _ | _ | _ | Control | _ | _ | _

Núm. comptel | _ | _ | _ | _ | _ | _ | _ | _ | _ | _ | _ | _ | _ | _ | _ | _

Preneu aquesta butlleta a:

Associació Llengua Nacional / C. de Sant Pere més Alt, 25 / 08003 Barcelona

Telèfon: 93 456 88 79 — a/e: llengua@llenguanacional.cat

Se subscriu a la revista trimestral LLENGUA NACIONAL pel període d'un any, prorrogable, si no hi ha ordre en contra, amb un import de:

- 45 € = soci protector
- 30 € = soci numerari
- 18 € = subscriptor regular